

Trestní řízení a náhrada škody

Pokud byla trestní věc postoupena podle § 222 odst. 2 tr. ř. k projednání v přestupkovém řízení, je usnesení o zahájení trestního stíhání a na něj navazující trestní řízení nezákonné. Obecný soud, který v takovém případě nepřizná žalobci nárok na náhradu škody v podobě náhrady nákladů obhajoby, porušuje jeho právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem dle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. II.ÚS 2767/16, ze dne 7.8.2018)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti K. J., zastoupeného Mgr. J.T., advokátem se sídlem P., proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 31. 5. 2016 č. j. 11 Co 39/2016-116, za účasti Krajského soudu v Plzni jako účastníka řízení a Ministerstva spravedlnosti jako vedlejšího účastníka řízení, tak, že rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 31. 5. 2016 č. j. 11 Co 39/2016-116 bylo porušeno právo stěžovatele na náhradu škody způsobené výkonem veřejné moci podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Tento rozsudek se proto ruší.

Z odůvodnění:

I. Rekapitulace průběhu řízení

1. Stěžovatel čelil trestnímu stíhání pro přečin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 zákona č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "trestní zákoník") ve stádiu pokusu podle § 21 trestního zákoníku a přečin omezování osobní svobody podle § 171 odst. 1 trestního zákoníku. Trestní stíhání bylo zahájeno usnesením Policie ČR, Krajského ředitelství Karlovarského kraje ze dne 15. 11. 2013 č. j. KRPK - 100065 - 21/TČ - 2013 - 190372. Státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Karlových Varech následně podala dne 6. 3. 2014 na stěžovatele obžalobu pro přečin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 trestního zákoníku. Okresní soud v Karlových Varech (dále jen "okresní soud") však svým usnesením ze dne 17. 6. 2014 č. j. 3 T 31/2014-206 rozhodl o postoupení věci k projednání a rozhodnutí Magistrátu města Karlovy Vary podle § 222 odst. 2 zákona č. [141/1961](#) Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen "trestní řád"), neboť skutek pro který byl stěžovatel stíhán, není trestným činem, avšak mohl by být posouzen jako přestupek. V následujícím přestupkovém řízení byl stěžovatel uznán vinným přestupkem proti občanskému soužití podle § 49 odst. 1 písm. c) zákona č. [200/1990](#) Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, a byla mu uložena pokuta 500 Kč, kterou uhradil.

2. Stěžovatel se podle zákona č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o odpovědnosti státu"), obrátil na Ministerstvo spravedlnosti se žádostí o náhradu škody, která mu vznikla v důsledku neoprávněně vedeného trestního řízení. Konkrétně požadoval částku 41 135 Kč, která představovala náhradu nákladů obhajoby. Ministerstvo spravedlnosti však jeho žádosti nevyhovělo. Podle jeho názoru usnesení okresního soudu o postoupení věci k projednání v rámci přestupkového řízení znamená kontinuitu stíhání stěžovatele pro jeho protiprávní jednání. Smyslem a účelem zákona o odpovědnosti státu je totiž odškodnit toho, kdo se nedopustil žádného protiprávního jednání. Vznik nároku na náhradu škody je tak závislý na výsledku přestupkového

řízení. Stěžovatel se svým jednáním dopustil přestupku, Ministerstvo spravedlnosti tudíž analogicky aplikovalo ustanovení § 12 odst. 1 písm. a) zákona o odpovědnosti státu, podle něhož nemá právo na náhradu škody ten, kdo si vazbu, odsouzení nebo uložení ochranného opatření zavinil sám.

3. Stěžovatel se svým nárokem na náhradu škody obrátil na Obvodní soud pro Prahu 2 (dále jen "obvodní soud"). Ministerstvo spravedlnosti ve vyjádření k žalobě nově namítalo, že na danou věc analogicky dopadá vyluka odškodnění podle § 12 odst. 1 písm. b) zákona o odpovědnosti státu. Podle tohoto ustanovení nemá právo na náhradu škody žadatel o náhradu škody, pokud bylo trestní stíhání proti němu vedené zastaveno jen proto, že není za spáchaný trestný čin trestně odpovědný. Obvodní soud nicméně svým rozsudkem ze dne 30. 11. 2015 č. j. 9 C 215/2015-101 žalobě stěžovatele vyhověl.

4. Ministerstvo spravedlnosti se odvolalo. Krajský soud v Plzni (dále jen "krajský soud") ústavní stížností napadeným rozsudkem změnil rozsudek obvodního soudu a žalobu stěžovatele zamítl. Krajský soud předně vyšel z toho, že usnesení o zahájení trestního stíhání stěžovatele nebylo zrušeno pro nezákonnost a ani nebylo změněno, nárok stěžovatele na náhradu škody tudíž není důvodný. Usnesení okresního soudu o postoupení věci do přestupkového řízení je podle něj třeba považovat za rozhodnutí ve věci samé vydané v průběhu trestního řízení, tímto rozhodnutím bylo zahájeno přestupkové řízení, v němž byl stěžovatel uznán vinným přestupkem. Protiprávního jednání se tedy dopustil. Krajský soud však odmítl argumentaci Ministerstva spravedlnosti analogickou aplikací ustanovení § 12 odst. 1 písm. b) zákona o odpovědnosti státu.

II. Obsah ústavní stížnosti a vyjádření účastníků řízení

5. Stěžovatel ústavní stížností brojí proti rozsudku krajského soudu, který je podle něj založen na nesprávné interpretaci podústavního práva. Namítá především, že závěr krajského soudu o tom, že v jeho věci nebylo vydáno nezákonné rozhodnutí, neboť postoupením věci do přestupkového řízení nebylo usnesení o zahájení trestního stíhání ani zrušeno ani změněno, je v rozporu s judikaturou Ústavního soudu. Dovolává se především nálezu sp. zn. II. ÚS 1930/17 ze dne 14. 11. 2017, z něhož plyne, že v případě, kdy trestní stíhání skončí postoupením věci do přestupkového řízení, přestupkové řízení nelze považovat za pokračování trestního stíhání. Usnesení o postoupení věci má tedy v tomto kontextu stejné účinky na zákonnost usnesení o zahájení trestního stíhání, jako má rozhodnutí o jeho zastavení nebo zproštění obžaloby. Zakládá proto právo stěžovatele na náhradu škody, která stěžovateli vznikla vynaložením finančních prostředků na obhajobu. Výsledek řízení o přestupku je pak z tohoto hlediska pro vznik nároku na náhradu škody irelevantní. Na základě této argumentace stěžovatel dovozuje, že krajský soud porušil jeho práva na náhradu škody způsobené výkonem veřejné moci, na spravedlivý proces a vlastnictví podle čl. 36 odst. 1 a 3 a čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"). Stěžovatel též žádal o přiznání náhrady nákladů zastoupení v řízení před Ústavním soudem, a to s ohledem na to, že jediným důvodem pro podání ústavní stížnosti byl nesprávný právní názor krajského soudu, v jehož důsledku byl změněn rozsudek okresního soudu.

6. Krajský soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že práva stěžovatele zaručená Listinou neporušil. Stěžovatel podle jeho názoru pouze polemizuje se skutkovými a právními závěry napadeného rozsudku a staví tak Ústavní soud do pozice "třetí soudní instance". Vyjadřuje přesvědčení, že právní závěry, k nimž v napadeném rozsudku dospěl, nejsou v extrémním rozporu se skutkovými zjištěními a ani nelze tvrdit, že by je z nich nebylo možno dovodit. K porušení práva na spravedlivý proces tedy nedošlo. Konečně ve vztahu k argumentaci stěžovatele nálezem sp. zn. II. ÚS 1930/17 ze dne 14. 11. 2017 krajský soud uvedl, že tento vychází z judikatury Nejvyššího soudu, která byla vydána až po vynesení jeho ústavní stížností napadeného rozsudku. Nemohl ji tedy ve svém rozhodnutí zohlednit.

7. Ministerstvo spravedlnosti se jako vedlejší účastník řízení k ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřilo.

III. Právní posouzení

8. Ústavní soud předně konstatuje, že ústavní stížnost splňuje všechny požadované náležitosti a podmínky pro její projednání, které stanoví Ústava a zákon č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"). Rozhodl o ní pak bez nařízení jednání, neboť dospěl k závěru, že by od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

9. Stěžovatel v ústavní stížnosti zejména namítá, že mu vznikla škoda v podobě nákladů obhajoby v důsledku nezákonně vedeného trestního stíhání. Zdůrazňuje, že usnesení o postoupení věci k projednání a rozhodnutí v přestupkovém řízení má stejné účinky, jako kdyby došlo k zastavení trestního stíhání. Na usnesení o zahájení trestního stíhání je proto třeba hledět jako na nezákonné rozhodnutí, byť nebylo explicitně zrušeno ani změněno. Pro vznik jeho nároku na náhradu škody je navíc nerozhodné, že byl v následném přestupkovém řízení shledán vinným pro přestupek.

10. Ústavní soud po zvážení argumentace obsažené v ústavní stížnosti, obsahu napadených rozhodnutí i vyžádaného spisového materiálu dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Pro vznik nároku na náhradu škody z titulu vydání nezákonného rozhodnutí podle zákona o odpovědnosti státu je nutné, aby nezákonné rozhodnutí orgánu veřejné moci bylo zrušeno či změněno (§ 8 odst. 1 zákona o odpovědnosti státu). V případech, kdy v trestním řízení došlo k zastavení trestního stíhání či zproštění obžaloby, je tímto titulem nezákonné usnesení o zahájení trestního stíhání (viz např. rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2614/2003 ze dne 9. 12. 2004; sp. zn. 25 Cdo 1325/2004 ze dne 30. 11. 2005; či sp. zn. 31 Cdo 2805/2011 ze dne 13. 6. 2012). Nyní rozhodovanou věc však nelze podřadit pod žádný ze jmenovaných případů. Podstatou námitek, které vznášá stěžovatel ve své stížnosti proti rozsudku krajského soudu, je, zda lze usnesení o zahájení trestního stíhání považovat za nezákonné i v případě, že trestní řízení skončí postoupením věci do přestupkového řízení podle § 222 odst. 2 trestního řádu.

12. Ústavní soud ve své ustálené judikatuře ve věci odpovědnosti státu za nezákonné trestní stíhání akcentuje především to, že obecné soudy musí při rozhodování o těchto nárocích náležitě zohlednit účely, které prostupují právní úpravou obsaženou v zákoně o odpovědnosti státu. V tomto směru Ústavní soud opakuje, že účelem trestního řízení je odhalení a potrestání pachatele trestné činnosti. Ukáže-li se však v průběhu řízení, že tento účel nelze naplnit, protože se obviněný nedopustil trestné činnosti, pro kterou byl stíhán, pak je třeba považovat veškeré úkony, které byly v trestním řízení provedeny, za vadné. Za veškeré úkony, kterým ho stát neoprávněně v trestním řízení podrobil, by proto měl být obviněný odškodněn (viz např. nálezy sp. zn. II. ÚS 590/08 ze dne 17. 6. 2008; a sp. zn. II. ÚS 1540/11 ze dne 20. 2. 2013).

13. Jak již bylo uvedeno výše, stěžovatel se ve své ústavní stížnosti odkazuje především na nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1930/17 ze dne 14. 11. 2017. V tomto nálezu dospěl Ústavní soud k závěru, že pokud trestní stíhání obviněného skončí postoupením věci podle § 222 odst. 2 trestního řádu do kázeňského řízení ve smyslu zákona č. [361/2003](#) Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, nelze na toto kázeňské řízení z pohledu ústavního práva nahlížet jako na pokračování trestního řízení. Usnesení o postoupení věci vyvolává nezákonnost usnesení, kterým bylo trestní stíhání zahájeno. Pokud obviněnému v souvislosti s tímto trestním stíháním vznikla škoda, pak má podle čl. 36 odst. 3 Listiny nárok na její náhradu, i pokud

byl později v kázeňském řízení, do kterého byla věc postoupena, shledán vinným kázeňským přestupkem. Ačkoli se právě citované rozhodnutí od nyní rozhodované věci v jednotlivostech liší (věc byla postoupena z trestního řízení do kázeňského řízení oproti řízení přestupkovému), ve své podstatě je možné (resp. s ohledem na čl. 89 odst. 2 Ústavy také nezbytné) z jeho nosných důvodů vyjít.

14. K obdobné interpretaci, tj. že usnesení o zahájení trestního stíhání lze považovat za nezákonné rozhodnutí ve smyslu § 8 zákona o odpovědnosti státu i v případě, že trestní řízení skončí postoupením věci podle § 222 odst. 2 trestního řádu, dospěl též Nejvyšší soud ve své judikatuře. Nejvyšší soud konkrétně uvedl, že "za nezákonné [...] je třeba považovat usnesení o zahájení trestního stíhání i v případě, kdy trestní stíhání skončí postoupením věci do přestupkového řízení. Přestupkové řízení není v takovém případě pokračováním trestního stíhání; výsledek přestupkového řízení je z hlediska splnění podmínek odpovědnosti státu za újmu způsobenou uvedeným trestním stíháním nerozhodný" (viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 4771/2015 ze dne 18. 10. 2016; obdobně viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 4669/2014 ze dne 8. 11. 2016). Nejvyšší soud tedy přiznává usnesení o postoupení věci do přestupkového řízení stejné účinky pro zákonnost usnesení o zahájení trestního stíhání, jako má rozhodnutí o jeho zastavení či zproštění obžaloby. Usnesení o zahájení trestního stíhání lze i v tomto případě považovat za nezákonné rozhodnutí ve smyslu zákona o odpovědnosti státu. Ústavní soud považuje citovanou judikaturu Nejvyššího soudu za přílehlavou i pro nyní rozhodovanou věc.

15. Krajský soud ústavní stížností napadeným rozsudkem zamítl nárok stěžovatele na náhradu škody způsobené v důsledku nezákonně vedeného trestního stíhání, neboť usnesení o zahájení trestního stíhání stěžovatele nebylo explicitě zrušeno pro nezákonnost a ani nebylo změněno; nárok stěžovatele na náhradu škody tudíž nebyl důvodný. Usnesení okresního soudu o postoupení věci do přestupkového řízení je podle něj třeba považovat za rozhodnutí ve věci samé, kterým bylo zahájeno přestupkové řízení, v němž byl stěžovatel shledán vinným přestupkem.

16. Ústavní soud vycházející z výše citované judikatury dospěl k závěru, že krajský soud pochybil, když při aplikaci zákona o odpovědnosti státu dostatečně nezohlednil podstatu a účel garance práva na náhradu škody způsobené při výkonu veřejné moci, plynoucí z čl. 36 odst. 3 Listiny. V projednávané věci bylo především rozhodující, že se nepotvrdilo původní podezření orgánů činných v trestním řízení, že stěžovatel spáchal trestný čin, kvůli čemuž okresní soud postoupil věc do přestupkového řízení. V důsledku tohoto postupu je nutno hledět na usnesení o zahájení trestního stíhání a na něj navazující trestní řízení jako na nezákonné. Za období od zahájení trestního stíhání do postoupení věci by tedy stěžovateli měla být přiznána náhrada škody, která mu v příčinné souvislosti s vedením trestního řízení vznikla. Pozdější shledání viny ze spáchání přestupku nemá na právě uvedený závěr žádný vliv. Přestupkové řízení představuje z pohledu ústavního práva samostatnou fázi řízení, ve které již nebylo možné odčinit následky "zbytečně" vedeného trestního řízení. Jak bylo v řízení nesporně prokázáno, stěžovateli uplatňovaný nárok na náhradu škody v podobě náhrady nákladů obhajoby vznikl. Krajský soud mu ho však v rozporu s čl. 36 odst. 3 Listiny upřel.

17. Konečně Ústavní soud musí vypořádat námitku krajského soudu, který ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že výše citované rozhodnutí Nejvyššího soudu, s nimiž je jeho ústavní stížností napadený rozsudek v rozporu, byla vydána až po té, co ve věci rozhodl (ve svém důsledku se tedy tato námitka vztahuje i vůči aplikaci nosných důvodů nálezu sp. zn. II. ÚS 1930/17). Krajský soud je tudíž nemohl ve svém rozhodnutí zohlednit. V tomto směru lze dát krajskému soudu jistě za pravdu, avšak z toho ještě nelze dovodit závěr o ústavní konformitě jím přijatého rozhodnutí. Ze skutečnosti, že krajský soud v době svého rozhodování ještě neměl k dispozici výše citovanou judikaturu Nejvyššího soudu, resp. nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1930/17, nelze dovodit, že

měl rezignovat na nalezení ústavně konformní interpretace relevantních ustanovení zákona o odpovědnosti státu a trestního řádu. Zvláště pak v situaci, kdy na věc mohl aplikovat obecnou judikaturu Ústavního soudu dopadající na jím rozhodovanou věc (v podrobnostech viz výše zobecněné závěry plynoucí z nálezů sp. zn. II. ÚS 590/08 ze dne 17. 6. 2008; a sp. zn. II. ÚS 1540/11 ze dne 20. 2. 2013). Konečně Ústavní soud musí konstatovat, že tato judikatura Ústavního soudu nebyla nálezem sp. zn. II. ÚS 1930/17 retrospektivně změněna či překonána, nýbrž byla pouze rozvedena a specifikována. Neshledal tedy žádný důvod pro to, aby jej na věc neaplikoval. Tato námitka tedy nemůže zvrátit závěr Ústavního soudu o protiústavnosti řešení přijatého krajským soudem.

III. Závěr

18. Na základě výše uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a zrušil rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 31. 5. 2016 č. j. 11 Co 39/2016-116 [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Krajský soud je v dalším řízení vázán právním názorem Ústavního soudu. Bude muset celou věc znovu posoudit a s náležitým odůvodněním, respektujícím závěry tohoto nálezu a taktéž nálezu sp. zn. II. ÚS 1930/17 ze dne 14. 11. 2017, rozhodnout o odvolání Ministerstva spravedlnosti proti rozsudku obvodního soudu.

19. Konečně Ústavní soud nevyhověl návrhu stěžovatele na náhradu nákladů zastoupení v řízení před Ústavním soudem. Pravidlem v tomto řízení je úhrada vlastních nákladů řízení účastníky a vedlejšími účastníky řízení. Z tohoto pravidla existují výjimky dle § 62 odst. 4 a § 83 zákona o Ústavním soudu. Tato ustanovení však lze, coby výjimky z obecného pravidla, aplikovat jen v mimořádných případech a nelze je vykládat rozšiřujícím způsobem [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 762/10 ze dne 22. 7. 2010 (N 148/58 SbNU 257) a usnesení sp. zn. II. ÚS 143/04 ze dne 5. 5. 2004]. V tomto případě Ústavní soud neshledal existenci důvodů, aby mohl tomuto návrhu vyhovět.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Bezplatná obhajoba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Omezení vlastnického práva veřejným prostranstvím a bezdůvodné obohacení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Opomenuté vyjádření účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Služební poměr](#)
- [Svéprávnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Určitost sankcionované povinnosti](#)
- [Pohledávka](#)
- [Náhrada škody](#)
- [Náhrada škody](#)
- [Dražba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Insolvenční řízení a náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)